

Касютіна А.Ю
НЮУ ім. Ярослава Мудрого

МЕТОДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Сучасні міжнародні торгові, господарські, шлюбно-сімейні, спадкові, трудові та інші відносини є різноманітними, розвиваються і поширюються з великою швидкістю, що сприяє подальшому розвитку інтеграційних процесів у світі, зближенню держав у всіх сферах діяльності. Результативність цих процесів значною мірою залежить від належного правового забезпечення відповідних відносин між суб'єктами держав та цілого комплексу засобів правового регулювання. У цих умовах зростає роль міжнародного приватного права та його методів.

Під правовим методом регулювання розуміють сукупність узгоджених між собою способів впливу на певну групу відносин.

На думку Г. Фединяк, для міжнародного приватного права характерним є цивільно-правовий метод, що виражає правову природу цієї галузі. Крім того, для врегулювання відносин з «іноземним елементом» застосовуються два юридико-технічні методи : колізійний і матеріально-правовий.

Вважається, що первісно міжнародне приватне право розвивалося як колізійне право. Адже подолання колізії права є основним завданням, основним призначенням міжнародного приватного права. Специфіка методу регулювання міжнародного приватного права зумовлена унікальністю об'єкта регулювання – приватноправових відносин, ускладнених іноземним елементом. А наявність іноземного елемента у приватноправових відносинах та його зв'язок з правом різних держав породжує особливу проблему – колізію між нормами приватного права різних держав, вирішення якої є необхідною передумовою регулювання цього відношення.

Але застосування колізійного методу регулювання відносин за участю іноземного елемента неможливе без застосування матеріально-правового.

Г. Фединяк зазначає, що колізійна норма, відсилаючи до законодавства певної держави, самостійно не врегульовує правовідносини з «іноземним елементом»; її існування має сенс за умови використання матеріально-правової норми, тобто такої, що по суті регулює правовідносини у міжнародному приватному праві.

Отже, колізійний метод в міжнародному приватному праві покликаний реалізувати мету – обрати правопорядок для врегулювання приватних суспільних відносин, пов'язаних більше ніж з одним правопорядком.

А матеріально-правовий метод покликаний діяти на основі матеріального права визначеного правопорядку по суті упорядкувати спірні суспільні відносини з приватно-міжнародною природою. Матеріально-правові норми, на відміну від колізійних, безпосередньо регулюють поведінку учасників приватноправових відносин, визначають їх права й обов'язки.

В умовах поглиблення процесів інтеграції, розвитку міждержавних сфер виробництва й обігу, ускладнення суспільних відносин, що лежать у сфері міжнародного господарського і цивільного обороту, колізійно-правовий метод перестав задовольняти потреби міжнародного життя, тим самим проявив деяку свою недосконалість. На думку Л.П.Ануфрієвої, «це пов'язано, по-перше, з «багатоетапністю» регулювання, яка полягає у тому, що спочатку колізійна норма вказує на правопорядок, що має бути застосований, а потім в його рамках здійснюється відшукання тієї матеріальної норми, яка забезпечує регулювання даного відношення в справжньому сенсі, тобто допомагає відповісти на шукане питання по суті. По-друге, дія колізійної норми нерідко пов'язана з певними явищами негативного характеру, які ускладнюють відшукання «кінцевої», тобто матеріальної норми, такими як, скажімо, «приховані колізії», «колізії колізій», «негативні та позитивні колізії», необхідність вирішення попередніх колізійних питань, неможливість застосування іноземного права в силу дії

імперативних приписів національного правопорядку, а також застереження про публічний порядок, тощо».

Необхідно відзначити, що існують такі сфери, де правове регулювання може бути здійснено лише за допомогою матеріального методу без залучення колізійного. Так, на відміну від спільної дії колізійних і матеріальних методів у царині особистій, деліктній, права власності, господарській (міжнародна торгівля й перевезення, зовнішньоекономічна діяльність, інвестиції), і теоретично, і практично виникають сприятливі умови для створення єдиних норм матеріального права, а отже, і для заснування й функціонування матеріального методу. При цьому залучення матеріального методу й матеріального регулювання має місце з декількох причин. На міжнародному рівні, тобто на рівні конвенцій, багатосторонніх і двосторонніх договорів, заснування цього методу в тих правових питаннях, де можна досягти уніфікації матеріального регулювання (міжнародна торгівля, перевезення, інтелектуальна власність, позовна давність тощо). На рівні національному, тобто на рівні внутрішнього законодавства цей метод засновується для найбільш значимих, вагомих для держави питань, через що можливість залучення іноземного права (за допомогою використання колізійного методу) виключається (наприклад, питання іноземних інвестицій, порядок створення спільних підприємств, зон вільного підприємництва, порядок передачі технологій), а також у випадку, коли на міжнародному рівні досягти матеріального регулювання не вдається, або ж у разі доцільності встановлення в національному праві матеріального регулювання.

Але незважаючи на численні позитивні сторони матеріально-правового методу, він має певні недоліки, до яких можна віднести те, що норми міжнародних угод можуть по-різному розумітися, тлумачитися і застосовуватися в різних державах. До того ж, більшість із них носять диспозитивний характер (тобто вони не є обов'язковими, а можуть використовуватись сторонами за їх розсудом).

Таким чином, матеріально-правовий метод в міжнародному приватному праві має свої об'єктивні обмеження, і застосування поруч з ним колізійного методу є необхідним для успішного регулювання міжнародних приватноправових відносин. Тому тенденція щодо посилення взає-

модії цих методів, адаптації їх до нових вимог міжнародного цивільного обороту останнім часом набуває великої актуальності.

Колядинська Ю.О.
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У СВІТІ

Для оптимального поєднання конституційних прав і обов'язків людини і громадянина на сучасному етапі важливо максимально врахувати позитивні моменти конституційного регулювання обов'язків, які мали місце в розвинутих країнах світу в історичній ретроспективі.

Вперше включення обов'язків громадян в конституцію мало місце в Конституції Французької Республіки від 5 Фруктидора 3 року (22 серпня 1795 р.). Складовою цього документу була Декларація прав і обов'язків людини і громадянина, яка, на відміну від Декларації прав і свобод людини і громадянина від 26 серпня 1789 р., закріпила не тільки права і свободи, але й обов'язки людини і громадянина. Декларація обов'язків виходила з того, що всі обов'язки людини і громадянина випливають із наступних двох принципів, що «містяться у всіх серцях від природи», а саме: не робіть іншому того, чого ви не хочете, щоб зробили вам; та завжди робіть те добро, яке ви хочете отримати самі. Як бачимо, принципи, на яких ґрунтуються вже перші писані обов'язки людини і громадянина, увібрали в себе такі людські цінності, як доброта, чесність, рівність, гуманізм, справедливість, любов і повага до ближнього. Це ті цінності, які складають філософію сучасних конституцій багатьох країн світу, де людина визнається найвищою соціальною цінністю.

Наступні буржуазні конституції, як правило, не дають ні визначення обов'язків, ні навіть їх перерахування аж до Конституції Франції 1848 р. Особливістю цього конституційного акту в частині обов'язків є те, що вони були вміщені на початку конституції – у вступі, тобто преамбулі Конституції. Іншою характерною рисою Конституції Французької рес-